

Heldere voorstelling over Wittgenstein

THEATER

Wittgenstein Incorporated. Tekst Peter Verburgt. Spel Johan Leysen. Regie Jan Ritsema. Toneelschuur Haarlem tot 19 februari. Tournee tot 12 maart.

„Vingertoppen bij zijn slapen, nerveuze mond, overhemd strak gespannen over zijn magere rug.” Het lijkt een citaat uit een interview van Bibeb, die haar gesprekspartners altijd aan een minutieuze beschouwing onderwerpt. Het is echter een zin uit de theaterproductie *Wittgenstein Incorporated* van het Belgische Kaaithheater. Een belangrijk deel van de tekst bestaat uit dergelijke beschrijvingen van de gedragingen van de hoofdpersoon, de Oostenrijkse filosoof Wittgenstein (1889-1951).

De voorstelling volgt Wittgenstein tijdens drie college's die hij gaf in Cambridge. Die bijeenkomsten werden evenementen door de grillige en onconventionele wijze waarop Wittgenstein zich als filosoof presenteerde. Tijdens deze sessies gemaakte aantekeningen zijn later gepubliceerd en met dat materiaal schreef Peter Verburgt de tekst voor deze voorstelling.

Die tekst is oorspronkelijk geschreven als tv-script, maar nu voor theater bewerkt. Opvallend is dat de regie-aan-

wijzingen gehandhaafd zijn en ook uitgesproken worden. Johan Leysen speelt in drie rollen; Wittgenstein, de regisseur die aanwijzingen geeft over hoe hij loopt, staat, zit, denkt en de acteur die een publiek moet onderhouden.

Kaalslag

Wittgenstein Incorporated kan daarvoor absoluut niet als een theaterdocumentaire beschouwd worden. Niet de denkbeelden van de filosoof staan centraal, maar hoe ze ter plekke tot stand kwamen tijdens de momenten waarop ze aan de buitenwereld werden toevertrouwd. De makers van deze theaterproductie hebben aangetoond hoe Wittgenstein zich al zoekend en twijfelend via zijn toehoorders een weg baande in zijn eigen gedachten.

Uitgangspunt van de drie college's is een filosofisch debat over geloven en weten. Hoe kunnen we geloven in een God, wanneer nemen we iets aan en waarom zijn we in staat iets te geloven wanneer daar uiteindelijk geen harde bewijzen voor zijn? In het eerste college is Wittgenstein zelf dominant aanwezig, in het tweede krijgt hij tegenspel van een collega-wetenschapper en in de laatste sessie moet zijn gehoor eraan geloven. „Er moet geoogst worden” noemt hij dat.

Resultaat van die oogst is een complete kaalslag, een definitieve verwijdering tussen de filosoof en zijn gehoor, dat niet bij machte is met zijn woorden mee te gaan. De conclusie van het debat luidt dat er geen wezenlijk verschil is tussen religieus en wetenschappelijk denken. Dat het allemaal met conventies te maken heeft en de rest 'filosofische aanmatiging' is, was voor Wittgenstein een moeizaam verworven inzicht na weken tobben.

Johan Leysen laat in een glasheldere, gelaagde voorstelling zien hoe het in het hoofd van de filosoof moet zijn toegegaan en welk handelen daaruit voortkwam. Op zich lijkt het al een onmenselijke opgave om die tekst zonder een enkele hapering tweeënehalf uur lang uit te spreken, maar het lukt Leysen bovendien de spanning geraffineerd op te bouwen. Dat gebeurt vooral in het tweede college, als Wittgenstein alle theatrale middelen gebruikt om zijn tegenstanders te overtuigen. Leysen toont met minimale middelen ook de keerzijde. Als de aanwezigen na het college lachend het lokaal verlaten, blijft de filosoof gebroken en ontredderd achter. Waar het denken en acteren, het innerlijke en het uiterlijk zo samenvallen, daarmee moet regisseur Jan Ritsema zich heel gelukkig voelen.

HEIN JANSSEN

ADVERTENTIES

Hogeschool
voor de Kunsten
Utrecht

Faculteit Muziek

UTRECHTS CONSERVATORIUM
NED. INST. VOOR KERKMUZIEK
NEDERLANDSE BEIAARDSCHOOL

Zaterdag 25 februari

OPEN DAG

- Informatie • Openbare lessen
- Concerten

Aanvang 9.30 uur in het

MUZIEKCENTRUM VREDENBURG
PROGRAMMA OP AANVRAAG

Tel.: 030-31 40 44.

